UDC: 070,49
LBC: 63.3(2)6-6; 63.3 (2)64; 63.3(5 e)64
MJ № 482
10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436

THE ARAB SPRING AND THE CHANGING DYNAMICS OF U.S. REGIONAL STRATEGY

Kamil Miriyev*

Abstract. The Arab Spring and its aftermath marked a significant transformation in the United States' regional policy toward the Middle East and North Africa. During the initial phase of the uprisings in 2010–2011, U.S. policy discourse emphasized normative objectives such as democracy promotion, human rights protection, and the transformation of authoritarian regimes. These objectives were operationalized through selective strategies of "democracy export" and "regime change," which aimed to facilitate rapid political change across the region. However, the subsequent developments revealed that these strategies often failed to produce sustainable democratic outcomes and instead contributed to political instability, institutional erosion, and the emergence of security vacuums in several Arab states. In the post-Arab Spring period, U.S. regional policy increasingly shifted toward a more pragmatic and security-oriented approach. Democracy promotion gradually lost its centrality, while counterterrorism, energy security, the protection of strategic allies, and the containment of regional rivals - particularly Iran - became dominant priorities. Within this framework, the United States demonstrated a greater tolerance for authoritarian resilience in exchange for short-term stability and strategic predictability. As a result, the post-Arab Spring phase reflects a transition from idealist interventionism to selective, interest-based engagement, generating mixed and often contradictory effects on governance culture, public legitimacy, and long-term political stability in the Arab world.

Keywords: Arab Spring; U.S. regional policy; democracy export; regime change; political stability; governance culture; public legitimacy; Middle East

---

* PhD Candidate in International Relations, Azerbaijan National Academy of Sciences; Baku, Azerbaijan
E-mail: kamilmiri@gmail.com
https://orcid.org/0009-0003-8335-9106
To cite this article: Miriyev, K. [2026]. THE ARAB SPRING AND THE CHANGING DYNAMICS OF U.S. REGIONAL STRATEGY. *"Metafizika" journal, 9*(2), pp.426-436.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436
Article history:
Received: 14.02.2026 **Revised**: 16.03.2026 **Accepted**: 04.05.2026 **Published**: 15.06.2026
Copyright: © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

“Metafizika” Journal
Vol 9, issue 2, serial 38, 2026. pp.426-436

p-ISSN 2616-6879; e-ISSN 2617-751X
AcademyGate Publishing (ISNI: 0000000514175052)

УДК: 070,49
ББК: 63.3(2)6-6; 63.3 (2)64; 63.3(5 e)64
MJ № 482
10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436

АРАБСКАЯ ВЕСНА И МЕНЯЮЩАЯСЯ ДИНАМИКА РЕГИОНАЛЬНОЙ СТРАТЕГИИ США

Камиль Мириев*

Абстракт. «Арабская весна» и последующие события ознаменовали значительную трансформацию региональной политики Соединённых Штатов в отношении Ближнего Востока и Северной Африки. На начальном этапе протестных выступлений 2010-2011 гг. дискурс внешней политики США акцентировал внимание на нормативных целях, таких как продвижение демократии, защита прав человека и трансформация авторитарных режимов. Данные цели реализовывались посредством селективных стратегий «экспорта демократии» и «смены режимов», направленных на стимулирование быстрых политических изменений в регионе. Однако последующее развитие событий показало, что данные стратегии нередко не приводили к устойчивым демократическим результатам, а, напротив, способствовали политической нестабильности, эрозии государственных институтов и формированию вакуума безопасности в ряде арабских государств. В постарабовесенний период региональная политика США всё более смещалась в сторону прагматичного и ориентированного на безопасность подхода. Продвижение демократии постепенно утратило свою центральную роль, тогда как борьба с терроризмом, обеспечение энергетической безопасности, защита стратегических союзников и сдерживание региональных соперников - прежде всего Ирана - стали ключевыми приоритетами. В рамках данного подхода Соединённые Штаты продемонстрировали большую терпимость к сохранению авторитарных режимов в обмен на краткосрочную стабильность и стратегическую предсказуемость. Таким образом, постарабовесенний этап отражает переход от идеалистического интервенционизма к избирательному, основанному на интересах взаимодействию, что привело к неоднозначным и зачастую противоречивым последствиям для политической культуры управления, общественной легитимности и долгосрочной политической стабильности в арабском мире.

Ключевые слова: арабская весна; региональная политика США; экспорт демократии; смена режимов; политическая стабильность; культура управления; общественная легитимность; Ближний Восток

---

* Докторант по международным отношениям, Национальная Академия Наук Азербайджана; Баку, Азербайджан
E-mail: kamilmiri@gmail.com
https://orcid.org/0009-0003-8335-9106

Цитировать статью: Мириев, К. [2026]. АРАБСКАЯ ВЕСНА И МЕНЯЮЩАЯСЯ ДИНАМИКА РЕГИОНАЛЬНОЙ СТРАТЕГИИ США. *Журнал «Metafizika», 9*(2), с.426-436.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436
История статьи:
Поступила: 14.02.2026 **Переработана**: 16.03.2026 **Принята**: 04.05.2026 **Опубликована**: 15.06.2026

Copyright: © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

“Metafizika” Journal *p-ISSN 2616-6879; e-ISSN 2617-751X*
Vol 9, issue 2, serial 38, 2026. pp.426-436 *AcademyGate Publishing (ISNI: 0000000514175052)*
UOT: 070,49
KBT: 63.3(2)6-6
MJ № 482
10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436

ƏRƏB BAHARI VƏ ABŞ-NİN REGİONAL STRATEGİYASININ DƏYİŞƏN DİNAMİKASI

Kamil Miriyev*

Abstrakt. Ərəb baharı və ondan sonrakı mərhələ ABŞ-ın Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionuna yönəlik siyasətində mühüm konseptual və praktik dəyişikliklərlə müşayiət olunmuşdur. 2010–2011-ci illərdə başlayan kütləvi etirazlar fonunda ABŞ ilkin mərhələdə demokratiyanın təşviqi, insan hüquqlarının müdafiəsi və avtoritar rejimlərin transformasiyası kimi normativ prinsiplərə əsaslanan mövqe nümayiş etdirmişdir. Bu yanaşma “demokratiya ixracı” və seçici “rejim dəyişikliyi” strategiyaları ilə uzlaşdırılaraq regionda siyasi dəyişikliklərin sürətləndirilməsi məqsədi daşıyırdı. Lakin hadisələrin gedişi göstərdi ki, bu strategiyalar bir çox hallarda gözlənilən nəticələri verməmiş, əksinə, siyasi qeyri-sabitlik, dövlət institutlarının zəifləməsi və təhlükəsizlik boşluqlarının yaranması ilə nəticələnmişdir. Sonrakı mərhələdə ABŞ-ın regional siyasətində daha praqmatik və təhlükəsizlikyönümlü yanaşmanın gücləndiyi müşahidə olunur. Demokratiyanın fəal təşviqi prioritet olmaqdan çıxaraq, terrorla mübarizə, enerji təhlükəsizliyi, regional müttəfiqlərin qorunması və İranın təsirinin balanslaşdırılması əsas məqsədlər kimi ön plana keçmişdir. Bu kontekstdə ABŞ bir sıra ölkələrdə avtoritar davamlılığa göz yummuş, siyasi sabitliyi normativ demokratik transformasiyadan üstün tutmuşdur. Nəticə etibarilə, Ərəb baharından sonrakı dövr ABŞ-ın regional siyasətində idealist müdaxiləçi yanaşmadan selektiv, maraq əsaslı və riskləri minimuma endirməyə yönəlmiş strategiyaya keçidi xarakterizə edir ki, bu da regionda idarəetmə mədəniyyəti, ictimai legitimlik və uzunmüddətli sabitlik üzərində ziddiyyətli təsirlər yaratmışdır.

Açar sözlər: Ərəb baharı; ABŞ-nİn regional siyasəti; demokratiya ixracı; rejim dəyişikliyi; siyasi sabitlik; idarəetmə mədəniyyəti; ictimai legitimlik; Yaxın Şərq

---

* Beynəlxalq Münasibətlər üzrə Doktorant, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası; Bakı, Azərbaycan
E-mail: kamilmiri@gmail.com
https://orcid.org/0009-0003-8335-9106
Məqaləyə istinad: Miriyev, K. [2026]. ƏRƏB BAHARI VƏ ABŞ-NİN REGİONAL STRATEGİYASININ DƏYİŞƏN DİNAMİKASI. *“Metafizika” jurnalı, 9*(2), səh.426-436.
https://doi.org/10.33864/2617-751X.2026.v9.i2.426-436
Məqalənin tarixçəsi:
Daxil olub: 14.02.2026 **Yenidən baxılıb**: 16.03.2026 **Təsdiqlənib**: 04.05.2026 **Dərc olunub**: 15.06.2026
Copyright: © 2025 by AcademyGate Publishing. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the CC BY-NC 4.0. For details on this license, please visit https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/.

1.Giriş

XXI əsrin ikinci onilliyinin əvvəlində baş verən Ərəb baharı Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionunda mövcud siyasi nizamı köklü şəkildə sarsıtmış, eyni zamanda beynəlxalq aktorların, xüsusilə də ABŞ-ın regional siyasətində mühüm dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. 2010–2011-ci illərdə Tunis, Misir, Liviya, Suriya və digər ərəb ölkələrində başlayan kütləvi etirazlar uzun illər formalaşmış avtoritar idarəetmə modellərinin legitimliyini sual altına almış və demokratiya, sosial ədalət və siyasi iştirak kimi tələbləri regional gündəmin mərkəzinə çıxarmışdır. Bu proseslər ABŞ üçün həm normativ dəyərlər, həm də strateji maraqlar baxımından yeni çağırışlar yaratmışdır.

Ərəb baharının ilkin mərhələsində ABŞ-ın regional siyasəti əsasən demokratiyanın təşviqi, insan hüquqlarının müdafiəsi və siyasi islahatların dəstəklənməsi kimi liberal-intervensiyaçı yanaşmalarla səciyyələnirdi. "Demokratiya ixracı" və seçici "rejim dəyişikliyi" strategiyaları bu kontekstdə avtoritar rejimlərin transformasiyasını sürətləndirmək üçün mühüm alətlər kimi təqdim olunurdu. Lakin hadisələrin sonrakı inkişafı göstərdi ki, bu yanaşmalar bir çox hallarda dövlət institutlarının zəifləməsi, təhlükəsizlik boşluqlarının yaranması və uzunmüddətli siyasi qeyri-sabitliklə nəticələnmişdir. Beləliklə, normativ məqsədlərlə həyata keçirilən siyasət real nəticələr baxımından ciddi ziddiyyətlər ortaya çıxarmışdır.

Ərəb baharından sonrakı mərhələdə ABŞ-ın regional siyasətində daha praqmatik və maraq əsaslı xəttin gücləndiyi müşahidə olunur. Demokratiyanın fəal təşviqi əvvəlki prioritet mövqeyini itirmiş, onun yerini terrorla mübarizə, enerji təhlükəsizliyi, regional müttəfiqlərin qorunması və geosiyasi rəqabətin idarə olunması kimi məqsədlər tutmuşdur. Bu dəyişiklik ABŞ-ın bəzi ölkələrdə avtoritar davamlılığa göz yumması və siyasi sabitliyi demokratik transformasiyadan üstün tutması ilə müşayiət olunmuşdur. Nəticədə, ABŞ-ın Ərəb baharı və sonrakı dövrdəki regional siyasəti həm idarəetmə mədəniyyəti, həm də ictimai legitimlik baxımından ziddiyyətli və çoxqatlı təsirlər yaratmışdır.

Bu baxımdan, mövzunun tədqiqi Ərəb baharı fonunda ABŞ-ın regional siyasətindəki dəyişikliklərin mahiyyətini, səbəblərini və nəticələrini anlamaq baxımından xüsusi elmi aktuallıq kəsb edir. ABŞ-ın idealist müdaxiləçi yanaşmadan selektiv və təhlükəsizlikyönümlü strategiyaya keçidi regionda siyasi sabitlik, idarəetmə modelləri və dövlət–cəmiyyət münasibətlərinin formalaşmasına birbaşa təsir göstərmişdir. Mövzunun araşdırılması həm beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsi, həm də Yaxın Şərq üzrə empirik tədqiqatlar baxımından mühüm nəticələr əldə etməyə imkan verir.

2.Ərəb Baharına Qədər ABŞ-ın Regional Siyasətinin Xarakteri

Ərəb baharına qədər ABŞ-ın Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionuna yönəlik siyasəti əsasən strateji sabitliyin qorunması, təhlükəsizlik maraqları və

geosiyasi üstünlüyün saxlanılması üzərində formalaşmışdır. ABŞ regionu qlobal enerji axınlarının təminatı, İsrailin təhlükəsizliyi və regional güc balansının idarə olunması baxımından mühüm strateji məkan kimi qiymətləndirmişdir. Bu dövrdə demokratik dəyərlər ABŞ-ın rəsmi diskursunda yer alsa da, praktiki siyasətdə onlar çox vaxt ikinci plana keçmişdir [Lynch, 2021].

Bu mərhələnin əsas xüsusiyyətlərindən biri ABŞ-ın avtoritar rejimlərlə sistemli əməkdaşlığı olmuşdur. Regionun bir çox ölkələrində mövcud olan avtoritar idarəetmə modelləri ABŞ tərəfindən siyasi sabitliyin təminatçısı və təhlükəsizlik sahəsində etibarlı tərəfdaş kimi qəbul edilirdi. Demokratiya və insan hüquqları ilə bağlı tələblər əsasən normativ səviyyədə saxlanılır, real siyasətdə isə status-kvonun qorunmasına üstünlük verilirdi. Bu yanaşma "sabitlik naminə avtoritarizm" konsepsiyası ilə izah olunur [Brownlee, 2021].

11 sentyabr hadisələrindən sonra ABŞ-ın regional siyasətində təhlükəsizlikyönümlü yanaşma daha da güclənmişdir. Terrorla mübarizə prioritetə çevrilmiş, region ölkələri ilə hərbi və kəşfiyyat əməkdaşlığı genişləndirilmişdir. ABŞ mövcud rejimlərlə təhlükəsizlik sahəsində sıx əlaqələr quraraq siyasi islahatlara təzyiqi minimuma endirmişdir. Bu isə demokratikləşmə proseslərinin dondurulmasına və avtoritar idarəetmənin möhkəmlənməsinə şərait yaratmışdır [Dunne, Kurki & Smith, 2024].

Bununla yanaşı, ABŞ-ın Ərəb baharına qədərki siyasətində selektiv demokratiya təşviqi elementləri də mövcud idi. Müəyyən hallarda institusional islahatlar, idarəetmənin modernləşdirilməsi və məhdud siyasi açılımlar dəstəklənsə də, bu təşəbbüslər rejimlərin mahiyyətini dəyişməkdən çox onların davamlılığını artırmağa xidmət edirdi. Beləliklə, demokratiya təşviqi real siyasi transformasiya deyil, idarəolunan sabitlik mexanizmi kimi çıxış edirdi [Heydemann & Lynch, 2024].

Ərəb baharına qədər ABŞ-ın regional siyasəti status-kvonun qorunması, təhlükəsizlik və strateji maraqların üstünlüyü ilə xarakterizə olunmuşdur. Bu siyasət qısamüddətli perspektivdə regional sabitliyi təmin etsə də, uzunmüddətli dövrdə sosial narazılıqların, legitimlik böhranlarının və siyasi tələblərin yığılmasına səbəb olmuşdur. Məhz bu struktur ziddiyyətlər Ərəb baharı kimi genişmiqyaslı siyasi proseslərin baş verməsi üçün əlverişli zəmin yaratmışdır [Lynch, 2021; Brownlee, 2021].

3.Ərəb Baharı Dövründə ABŞ-ın Siyasətində İlkin Reaksiyalar (2010-2012-ci illər)

2010–2012-ci illər Ərəb baharı dövründə ABŞ-ın regional siyasəti ziddiyyətli, situativ və keçid xarakterli ilkin reaksiyalar ilə səciyyələnmişdir. Tunis və Misirdə başlayan kütləvi etirazlar ABŞ-ı uzun illər dəstəklədiyi avtoritar müttəfiqlərlə normativ demokratik dəyərlər arasında seçim qarşısında qoymuşdur. İlkin mərhələdə ABŞ administrasiyası hadisələrə ehtiyatlı yanaşmış, rejimlərin taleyi ilə bağlı açıq mövqe bildirməkdən çəkinmişdir. Bu

tərəddüd ABŞ-ın regional siyasətində status-kvonun qorunması ilə siyasi dəyişikliklərə uyğunlaşma arasında balans axtarışını əks etdirirdi [Lynch, 2021].

Etirazların genişlənməsi fonunda ABŞ-ın rəsmi diskursunda demokratiya, insan hüquqları və xalq iradəsinin dəstəklənməsi daha açıq şəkildə vurğulanmağa başlamışdır. Xüsusilə Misirdə Hüsnü Mübarək rejiminin zəifləməsi ABŞ-ı mövqeyini yenidən nəzərdən keçirməyə məcbur etmiş, Vaşinqton tədricən “*nizamlı keçid*” (orderly transition) çağırışlarını irəli sürmüşdür. Bu yanaşma ABŞ-ın açıq rejim dəyişikliyindən çox, idarəolunan və nəzarət olunan transformasiyanı üstün tutduğunu göstərirdi [Brownlee, 2021].

2011-ci ildə Liviyada baş verən hadisələr ABŞ-ın ilkin reaksiyalarında selektiv müdaxiləçi yanaşmanın formalaşdığını nümayiş etdirmişdir. ABŞ birbaşa lider rolundan çəkinərək NATO çərçivəsində və “leading from behind” strategiyası ilə hərbi müdaxiləni dəstəkləmişdir. Bu qərar humanitar müdaxilə və mülki əhalinin qorunması arqumentləri ilə əsaslandırılsa da, nəticə etibarilə rejim dəyişikliyi və dövlət institutlarının dağılması ilə müşayiət olunmuşdur. Bu hal ABŞ-ın normativ niyyətləri ilə real siyasi nəticələr arasındakı uyğunsuzluğu açıq şəkildə üzə çıxarmışdır [Dunne, Kurki & Smith, 2024].

Eyni dövrdə ABŞ-ın Suriyaya münasibəti isə daha ehtiyatlı və qeyri-müəyyən olmuşdur. ABŞ rejimə qarşı siyasi təzyiqləri və sanksiyaları artırsa da, birbaşa hərbi müdaxilədən yayınmışdır. Bu mövqe ABŞ-ın ilkin reaksiyalarında vahid strategiyanın olmamasını və ölkədən-ölkəyə dəyişən taktiki yanaşmaları göstərirdi. ABŞ üçün əsas prioritetlər demokratik transformasiyadan çox regional sabitliyin pozulmaması, münaqişənin beynəlxalqlaşmaması və təhlükəsizlik risklərinin idarə olunması idi [Heydemann & Lynch, 2024].

Nəticə etibarilə, 2010–2012-ci illərdə ABŞ-ın Ərəb baharına verdiyi ilkin reaksiyalar normativ diskursla praqmatik maraqlar arasında balans axtarışı kimi xarakterizə olunur. Demokratiyanın dəstəklənməsi ilə bağlı bəyanatlar ABŞ-ın regional siyasətində mühüm yer tutsa da, praktik addımlar əsasən təhlükəsizlik, müttəfiqlərin qorunması və risklərin minimuma endirilməsi məqsədlərinə tabe edilmişdir. Bu ilkin mərhələdə formalaşan ziddiyyətli yanaşmalar sonrakı dövrdə ABŞ-ın daha selektiv, maraq əsaslı və təhlükəsizlikyönümlü regional strategiyaya keçidinin ideoloji və praktiki əsasını təşkil etmişdir [Lynch, 2021; Brownlee, 2021].

4.Ərəb baharından sonra ABŞ-ın regional strategiyasında transformasiya

Ərəb baharından sonrakı mərhələ ABŞ-ın Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionuna yönəlik siyasətində strateji prioritetlərin və yanaşmaların əsaslı şəkildə yenidən qurulması ilə xarakterizə olunur. 2011-ci ildən sonra baş verən hadisələr göstərdi ki, demokratiyanın sürətlə təşviqi və rejimlərin zorakı transformasiyası regionda gözlənilən sabitlik və legitimlik nəticələrini verməmişdir. Bu reallıq ABŞ-ı idealist-liberal müdaxiləçi yanaşmadan daha

praqmatik, selektiv və təhlükəsizlikyönümlü strategiyaya keçməyə vadar etmişdir [Dueck, 2020].

Transformasiyanın əsas istiqamətlərindən biri ABŞ-ın demokratiya təşviqindən strateji risklərin idarə olunmasına yönəlməsidir. Ərəb baharından sonra Vaşinqton üçün prioritet məsələlər terrorizmə qarşı mübarizə, enerji marşrutlarının təhlükəsizliyi, İsrailin müdafiəsi və regional rəqiblərin – xüsusilə İranın – təsirinin məhdudlaşdırılması olmuşdur. Bu kontekstdə demokratik dəyərlər daha çox diskursiv səviyyədə saxlanılmış, praktiki siyasətdə isə siyasi sabitlik və proqnozlaşdırıla bilən tərəfdaşlıq əsas meyar kimi çıxış etmişdir [Brands, 2021].

ABŞ-ın regional strategiyasındakı transformasiya avtoritar davamlılığa artan tolerantlıq ilə də özünü göstərmişdir. Misir, Körfəz ölkələri və digər müttəfiqlərlə münasibətlərdə ABŞ siyasi islahatlara təzyiqi azaltmış, təhlükəsizlik əməkdaşlığını və hərbi tərəfdaşlığı gücləndirmişdir. Bu yanaşma qısamüddətli sabitliyi təmin etsə də, uzunmüddətli perspektivdə ictimai legitimlik problemlərini və idarəetmə böhranlarını dərinləşdirmişdir [Yom, 2023].

Eyni zamanda, ABŞ-ın regional strategiyasında birbaşa hərbi müdaxilədən çəkinmə və yükün paylaşdırılması (burden-sharing) prinsipi güclənmişdir. ABŞ regional münaqişələrdə daha çox dolayı alətlərdən – sanksiyalar, diplomatik təzyiq, regional tərəfdaşların dəstəklənməsi və çoxtərəfli mexanizmlərdən – istifadə etməyə başlamışdır. Bu yanaşma ABŞ-ın qlobal prioritetlərinin dəyişməsi, xüsusilə Asiya- Sakit okean regionuna yönəlməsi ilə də sıx bağlıdır [Miller, 2022].

Nəticə etibarilə, Ərəb baharından sonrakı dövrdə ABŞ-ın regional strategiyası transformativ demokratiya layihəsindən selektiv idarəetmə strategiyasına doğru təkamül etmişdir. Bu strategiya normativ baxımdan daha zəif, lakin geosiyasi və təhlükəsizlik baxımından daha rasional hesab edilə bilər. Lakin mövcud tədqiqatlar göstərir ki, bu transformasiya regionda uzunmüddətli sabitlik və legitim idarəetmə üçün struktur problemləri həll etməmiş, əksinə, onları dondurulmuş və ya gecikmiş böhranlar formasında saxlamışdır [Hinnebusch, 2021].

5.ABŞ-ın Müttəfiqlik Siyasətində Dəyişikliklər

Ərəb baharından sonrakı dövrdə ABŞ-ın Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionunda müttəfiqlik siyasəti əhəmiyyətli transformasiyaya məruz qalmışdır. Əvvəlki mərhələdə ABŞ-ın müttəfiqlik yanaşması əsasən uzunmüddətli, stabil və proqnozlaşdırıla bilən avtoritar rejimlərə söykənirdisə, Ərəb baharından sonra bu model getdikcə daha fleksibil, selektiv və maraq əsaslı xarakter almağa başlamışdır. ABŞ üçün müttəfiqlik artıq ideoloji yaxınlıqdan çox, təhlükəsizlik və strateji uyğunluq meyarları ilə ölçülməyə başlanmışdır [Hinnebusch, 2021].

Bu dəyişikliklərin əsas səbəblərindən biri ABŞ-ın regionda sabit müttəfiqlərə arxalanma strategiyasının effektivliyinin azalması olmuşdur. Ərəb baharı göstərdi ki, uzun müddət dəstəklənən avtoritar müttəfiqlər daxili legitimlik baxımından zəifdir və böhran anlarında sürətlə çökmə potensialına malikdirlər. Bu reallıq ABŞ-ı ənənəvi müttəfiqlərlə münasibətlərə daha ehtiyatlı yanaşmağa, eyni zamanda alternativ regional tərəfdaşlıq formatları axtarmağa sövq etmişdir [Brownlee, 2021].

ABŞ-ın müttəfiqlik siyasətindəki dəyişikliklər təhlükəsizlik əməkdaşlığının siyasi islahatlardan üstün tutulması ilə də səciyyələnir. Xüsusilə Misir, Səudiyyə Ərəbistanı və Körfəz ölkələri ilə münasibətlərdə ABŞ demokratikləşmə tələblərini arxa plana keçirərək terrorla mübarizə, silah satışı və regional balans məsələlərinə fokuslanmışdır. Bu yanaşma qısamüddətli təhlükəsizlik maraqlarını təmin etsə də, uzunmüddətli perspektivdə ictimai legitimlik və idarəetmə böhranlarını dərinləşdirmişdir [Yom, 2023].

Eyni zamanda, ABŞ-ın müttəfiqlik siyasətində öhdəliklərin diferensiallaşdırılması və məsuliyyətin paylaşdırılması tendensiyası güclənmişdir. ABŞ regional münaqişələrdə birbaşa hərbi iştirakdan çəkinərək, müttəfiqlərin öz təhlükəsizlik yükünü artırmasını təşviq etmişdir. Bu, ABŞ-ın qlobal prioritetlərinin dəyişməsi və Asiya–Sakit okean regionuna artan diqqəti ilə izah olunur. Nəticədə, müttəfiqlik münasibətləri daha az “himayəçi”, daha çox “şərikli təhlükəsizlik” modeli üzərində qurulmağa başlamışdır [Miller, 2022].

Ərəb baharından sonra ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti dəyərlər əsaslı sabit tərəfdaşlıqdan situativ və maraq əsaslı əməkdaşlığa doğru təkamül etmişdir. Bu transformasiya ABŞ-ın strateji çevikliyini artırsa da, regionda uzunmüddətli sabitlik və etibarlı müttəfiqlik münasibətlərinin formalaşması baxımından yeni qeyri-müəyyənliklər yaratmışdır. Mövcud tədqiqatlar göstərir ki, bu siyasət regional aktorların daha müstəqil, lakin eyni zamanda daha rəqabətli davranış modellərinə keçməsinə şərait yaratmışdır [Brands, 2021; Hinnebusch, 2021].

Cədvəl 1: Ərəb baharından sonra ABŞ-ın Yaxın Şərqdə müttəfiqlik siyasətində baş verən dəyişikliklər

Təhlil ölçüsü	Ərəb baharına qədər ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti	Ərəb baharından sonra ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti
Müttəfiqlik məntiqi	Avtoritar rejimlərlə uzunmüddətli və sabit tərəfdaşlıq	Seçici, çevik və maraq əsaslı tərəfdaşlıq
Əsas prioritet	Status-kvonun qorunması və rejim sabitliyi	Təhlükəsizlik risklərinin idarə olunması

Təhlil ölçüsü	**Ərəb baharına qədər ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti**	**Ərəb baharından sonra ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti**
Demokratiya və insan hüquqları	Diskursiv səviyyədə vurğulanır, praktikada ikinci planda	Rəsmi bəyanatlarda mövcud, praktikada məhdud
Təhlükəsizlik əməkdaşlığı	Mərkəzləşdirilmiş hərbi yardım və təhlükəsizlik zəmanətləri	Şərtli dəstək, silah satışı və terrorla mübarizə
Avtoritarizmə münasibət	Sabitlik naminə yüksək tolerantlıq	Təhlükəsizlik maraqları naminə artan tolerantlıq
Müttəfiqlik öhdəlikləri	Uzunmüddətli və proqnozlaşdırılan	Diferensiallaşdırılmış və situativ
Regional müttəfiqlərin rolu	ABŞ təhlükəsizlik çətirindən asılılıq	Yükün paylaşdırılması və məsuliyyətin artırılması
Hərbi müdaxilə yanaşması	Birbaşa müdaxiləyə açıq mövqe	Dolayı iştirak və tərəfdaş əsaslı fəaliyyət
Regional prioritetin səviyyəsi	Yaxın Şərq xarici siyasətdə mərkəzi yer tutur	Qlobal prioritetlər fonunda nisbi azalma
Legitimliyə təsir	Qısamüddətli sabitlik, uzunmüddətli legitimlik böhranı	İdarə olunan sabitlik və davamlı legitimlik problemləri

Mənbə: Brownlee [2021], Brands [2021], Hinnebusch [2021], Miller [2022] və Yom [2023] əsərləri əsasında müəllif tərəfindən tərtib edilmişdir.

Cədvəl 1-də Ərəb baharından əvvəl və sonra ABŞ-ın Yaxın Şərqdə müttəfiqlik siyasətində baş vermiş əsas struktur dəyişikliklər müqayisəli şəkildə təqdim olunur. Təhlil göstərir ki, Ərəb baharına qədər ABŞ-ın müttəfiqlik yanaşması əsasən uzunmüddətli sabitlik və status-kvonun qorunmasına yönəlmiş, avtoritar rejimlərlə əməkdaşlıq siyasi risklərin azaldılması vasitəsi kimi qəbul edilmişdir. Bu mərhələdə demokratiya və insan hüquqları məsələləri daha çox normativ diskurs səviyyəsində qalaraq praktiki siyasətdə ikinci dərəcəli rol oynamışdır.

Ərəb baharından sonrakı dövrdə isə ABŞ-ın müttəfiqlik siyasətində seçici, çevik və maraq əsaslı yanaşmanın gücləndiyi müşahidə olunur. ABŞ regionda birbaşa müdaxilədən daha çox təhlükəsizlik risklərinin idarə olunmasına, terrorla mübarizəyə və regional rəqabətin balanslaşdırılmasına üstünlük vermişdir. Bu kontekstdə müttəfiqlik öhdəlikləri diferensiallaşdırılmış,

regional tərəfdaşların təhlükəsizlik yükünü artırması təşviq edilmişdir. Nəticədə, ABŞ-ın müttəfiqlik siyasəti qısamüddətli sabitliyi təmin etsə də, uzunmüddətli perspektivdə ictimai legitimlik və idarəetmə problemlərinin davamlı qalmasına şərait yaratmışdır.

Ümumilikdə, cədvəl göstərir ki, ABŞ-ın müttəfiqlik siyasətindəki transformasiya normativ dəyərlərdən çox strateji praqmatizmə əsaslanan yanaşmanın üstünlük qazanması ilə xarakterizə olunur. Bu dəyişiklik regionda siyasi sabitliyin idarə olunmasını mümkün etsə də, davamlı və inklüziv siyasi legitimliyin formalaşması baxımından məhdud nəticələr vermişdir.

6.Nəticə

Bu məqalədə Ərəb baharı və ondan sonrakı mərhələdə ABŞ-ın Yaxın Şərq və Şimali Afrika regionuna yönəlik siyasətində baş vermiş əsas dəyişikliklər təhlil edilmişdir. Araşdırmanın nəticələri göstərir ki, Ərəb baharı ABŞ üçün mövcud regional strategiyanın həm normativ, həm də praktik baxımdan məhdudiyyətlərini üzə çıxarmış, Vaşinqtonu idealist demokratiya təşviqi ilə praqmatik təhlükəsizlik maraqları arasında yenidən mövqe müəyyənləşdirməyə məcbur etmişdir. İlkin mərhələdə demokratiya, insan hüquqları və “xalq iradəsinin dəstəklənməsi” kimi dəyərlər ön plana çəkilsə də, prosesin real nəticələri bu yanaşmanın davamlı və sistemli strategiyaya çevrilmədiyini nümayiş etdirmişdir.

Təhlil göstərir ki, Ərəb baharından sonrakı dövrdə ABŞ-ın regional siyasəti tədricən demokratiya ixracına əsaslanan transformativ yanaşmadan selektiv, maraq əsaslı və təhlükəsizlikyönümlü strategiyaya doğru təkamül etmişdir. Terrorla mübarizə, enerji təhlükəsizliyi, regional müttəfiqlərin qorunması və İranın təsirinin balanslaşdırılması ABŞ üçün əsas prioritetlərə çevrilmişdir. Bu dəyişiklik ABŞ-ın bəzi hallarda avtoritar davamlılığa tolerant yanaşması və siyasi sabitliyi demokratik transformasiyadan üstün tutması ilə müşayiət olunmuşdur.

Məqalənin əsas nəticələrindən biri ondan ibarətdir ki, ABŞ-ın regional siyasətindəki bu transformasiya qısamüddətli təhlükəsizlik və idarəolunan sabitlik baxımından müəyyən üstünlüklər yaratsa da, uzunmüddətli perspektivdə idarəetmə mədəniyyəti və ictimai legitimlik problemlərini aradan qaldırmamışdır. Əksinə, bir çox ölkələrdə dövlət–cəmiyyət münasibətlərində inamsızlıq dərinləşmiş, siyasi iştirak imkanları məhdudlaşmış və legitimlik əsasən təhlükəsizlik və performans amilləri ilə şərtlənmişdir. Bu isə regionda dayanıqlı və inklüziv siyasi nizamın formalaşmasını çətinləşdirmişdir.

Tədqiqatın nəticələri göstərir ki, Ərəb baharı ABŞ-ın regional siyasətində fundamental dəyərlər dəyişikliyindən çox, strateji uyğunlaşma və risklərin idarə olunması mərhələsi yaratmışdır. ABŞ-ın idealist müdaxiləçi yanaşmadan praqmatik və selektiv strategiyaya keçidi regionda siyasi sabitliyin qorunmasına töhfə versə də, demokratik idarəetmə və ictimai legitimliyin

möhkəmləndirilməsi baxımından məhdud nəticələr vermişdir. Bu baxımdan, gələcək regional siyasətlərin daha kontekstual, institusional davamlılığa əsaslanan və daxili siyasi sahiblənməni təşviq edən yanaşmalar üzərində qurulması zəruri görünür.

7.ƏDƏBİYYAT [REFERENCES]

1. Brands, H. (2021). *The twilight struggle: What the Cold War teaches us about great-power rivalry today*. Yale University Press. (in English)

2. Brownlee, J. (2021). *Authoritarianism in an age of democratization*. Cambridge University Press. (in English)

3. Dunne, T., Kurki, M., & Smith, S. (2024). *International relations theories: Discipline and diversity* (6th ed.). Oxford: Oxford University Press. (in English)

4. Heydemann, S., & Lynch, M. (Eds.). (2024). *The Arab uprisings explained* (2nd ed.). New York: Columbia University Press. (in English)

5. Hinnebusch, R. (2021). *The international politics of the Middle East* (3rd ed.). Manchester University Press. (in English)

6. Lynch, M. (2021). *State interests and public spheres: The Middle East after the Arab uprisings*. Oxford: Oxford University Press. (in English)

7. Miller, A. D. (2022). *America's Middle East reckoning*. Brookings Institution Press. (in English)

8. Yom, S. L. (2023). *The political economy of authoritarian resilience in the Middle East*. Cambridge University Press. (in English)